

§ 29. Цывілізацыя альмекаў

?! Якімі прыметамі характарызуецца цывілізацыя ў адрозненне ад першабытнага грамадства?

Некаторыя вучоныя называюць іх «бацькамі амерыканскай гісторыі». Іерагліфічнае пісьмо, арыгінальная сістэма лічбаў, каляндар, водаправодныя сістэмы, збор какававых зярнят і каўчуку (соку дрэў для вырабу непрамакальнага абутку). Якія яшчэ дасягненні цывілізацыі альмекаў сталі асновай культуры старажытных народаў Амерыкі?

▲ Карта Старажытнай Амерыкі

1. Альмекі — стваральнікі найстаражытнейшай культуры на амерыканскім кантынентце. Альмекі з'явіліся на ўзбярэжжы Мексіканскага заліва ў трэцім тысячагоддзі да н. э. Нам невядома, адкуль яны прыйшлі. Дакладна гэтак

жа невядома, куды да пачатку нашай эры яны нечакана зніклі. У другім тысячагоддзі да н. э. альмекі стварылі ўласную цывілізацыю. Яны пакінулі багатую культурную спадчыну, якая захоўвае ў сабе нямала таямніц і загадак.

Альмекі жылі асела ў трапічных далінах на захад ад паўвострава *Юкатан*. Збіралі вялікія ўраджаі маісу (кукурузы). Прыручылі сабаку і індычку. Свой рацыён дапаўнялі рыбай, малюскамі і мясам дзікіх звяроў. Альмекі былі ўжо не толькі земляробамі і рыбакамі, але і ўмелымі рамеснікамі і гандлярамі.

З часам паўсталі храмавыя комплексы, вакол іх — гарадскія цэнтры. Найбуйнейшы горад альмекаў — *Ла-Вента* (сучасная назва па месцы правядзення археалагічных раскопак). Яго ўзвышэнне і росквіт адбываецца ў 800—500 гадах да н. э. Гэты горад найбольш ярка ілюструе дасягненні альмекскай культуры.

2. Ла-Вента — горад альмекаў. Ла-Вента займала даволі вялікую плошчу. Галоўным збудаваннем горада з'яўлялася вялікая ўсечаная піраміда 30-метровай вышыні, зробленая з утрамбанай зямлі. Піраміда выкарыстоўвалася ў рэлігійных мэтах. Каля яе падножжа стаялі

▲ Вялікая піраміда Ла-Венты

▲ Каменная галава

✓ Маса вырабаў ад 6 да 40 тон, вышыня — да 2,5 метра.

манументальныя помнікі — стэлы і каменныя фігуры, а вакол — дамы знаці з трысняговымі дахамі і навесамі для ценю. Правіцелі Ла-Венты валодалі неабмежаванай уладай над рамесным людам, гандлярамі і земляробамі.

Важнай часткай гарадскога ансамбля з'яўляліся гіганцкія галовы. Гэта былі каменныя маналіты, вышэйшыя, чым чалавечы рост. Яны адлюстроўвалі галаву чалавека. Падобныя галовы знойдзены і ў іншых гарадскіх цэнтрах. Магчыма, яны перадавалі выявы родавых правадыроў таго ці іншага племені. А магчыма, і тое, што галовы-маналіты падкрэслівалі ўладу правіцеляў над навакольным светам. Як бы там ні было, сэнс і прызначэнне гэтых помнікаў да гэтага часу застаюцца загадкай альмекскай цывілізацыі.

с. 175–177

3. Рэлігійныя ўяўленні і культура. Альмекі верылі ў існаванне замагільнага свету. Яны малявалі сваіх багоў у выглядзе напаўлюдзей-напаўжывёл. У розны час абагаўляліся розныя жывёлы. Але перавага аддавалася *ягуару* — вельмі хуткаму і небяспечнаму драпежніку. Ён адлюстроўваўся страшным, магутным, з апярэнным над бровамі і раздвоеным языком змяі.

Альмекі стварылі свой месяцовы каляндар. У канцы першага тысячагоддзя да н. э. яны перайшлі ад месяцовага календара да сонечнага. Да гэтага ж часу належаць першыя ўзоры альмекскай пісьменнасці, якія дайшлі да нас. Альмекі пакінулі пра сябе памяць як выдатныя разьбяры па камені.

◀ Ягуар і дзіця, якое плача, з рысамі ягуара

ПАДВЯДЗЁМ ВЫНІКІ

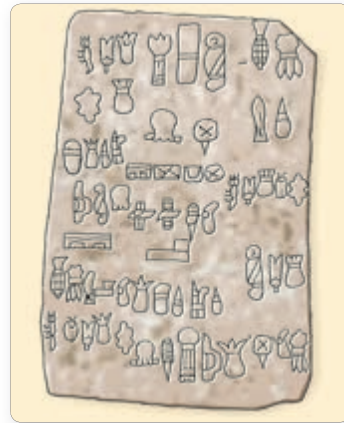
◆ Альмекі сталі заснавальнікамі высокаразвітай цывілізацыі. ◆ Яны стварылі манументальныя помнікі, месяцовы і сонечны каляндар, пісьменнасць. ◆ Аблюбаваным вобразам мастацтва альмекаў была фігура дзіцяці, якое плача, з рысамі ягуара.

- ? 1. Якія падзеі адбываліся ў гісторыі Асірыі і Персіі ў той час, калі цывілізацыя альмекаў перажывала свой росквіт? 2. Пацвердзіце матэрыяламі параграфу той факт, што альмекі дасягнулі ўзроўню цывілізацыі. 3. Паразважайце і выкажыце свае меркаванні: а) пра прызначэнне каменных галоў; б) чаму менавіта ягуар стаў свяшчэннай жывёлай альмекаў; в) пра прычыны знікнення альмекскай цывілізацыі. 4. Якія дасягненні альмекаў вам асабліва запамніліся і чаму?

«КАМЕННАЯ ГРАМАТА» АЛЬМЕКАЎ

Альмекі запамніліся свету не толькі гарадамі і каменнымі галоўкамі, але і вынаходствам першай на амерыканскім кантыненте пісьменнасці. Яна была іерагліфічнай. У 1999 г. у Мексіцы ў час пракладкі дарогі была знойдзена каменная пліта масай каля 12 кг. Яна датуецца прыкладна 900 годам да н. э. Сярод відарысаў, нанесеных на камень, ёсць нешта падобнае да рыб, насякомых, пачаткаў маісу, усяго 62 знакі. Вось толькі сэнс напісанага пакуль зусім незразумелы вучоным.

Абагульненне да глаў «Індыя і Кітай у старажытнасці» і «Старажытная Амерыка»

Вось і скончана знаёмства з найстаражытнейшымі цывілізацыямі Старажытнага Усходу і Амерыкі. Іх гісторыя своеасаблівая і часта загадкавая. Але культурная спадчына народаў Індыі, Кітая, Старажытнай Амерыкі сапраўды бяспэная.

У далінах Інда і Ганга, Хуанхэ і Янцзы ўзніклі найстаражытнейшыя высокаразвітыя цывілізацыі.

На тэрыторыі Індыі былі створаны найстаражытнейшыя гарады, якія адрозніваліся прадуманай планіроўкай. Тут упершыню сталі вырошчваць бавоўнік і ткаць з яго тканіну, а з цукровага трыснягу вырабляць цукар. Да нашых дзён захаваліся трактаты старажытнаіндыйскіх лекараў. Паэмы «Махабхарата» і «Рамаіана» перакладзены на многія мовы свету.

Індыйцы падарылі свету лічбы, якія прыйшлі да нас праз арабаў, таму мы называем іх арабскімі. Шахматы таксама прыдумалі ў Старажытнай Індыі. Тут узнікла адна з сусветных рэлігій — будызм, якую сёння вызнаюць сотні мільёнаў людзей.

Дзякуючы таленавітым і працавітым кітайцам мы пішам на паперы. Мы абавязаны ім вынаходствам компаса, вырабам тонкіх шаўковых тканін, лячэннем іголкаўколваннем.

Народы Амерыкі пазнаёмілі нас з вырошчваннем фасолі, кукурузы, таматаў, любімай беларусамі бульбы, гатаваннем шакаладу.

Спіс вынаходстваў і адкрыццяў народаў Старажытнага Усходу і Амерыкі можна яшчэ доўга працягваць. Іх уклад у сусветную культуру вялізны.

Практычны занятак

1. Работа са стужкай часу.

Начарціце стужку часу. Адзначце на ёй падзеі, пералічаныя ў заданнях. Выканайце разлікі.

1. Дзе раней узнікла цывілізацыя: у Індыі або ў Амерыцы?
2. Ці магла адбыцца сустрэча цара Ашока і імператара Цынь Шыхуандзі?
3. Колькі стагоддзяў таму пачалося будаўніцтва Вялікай Кітайскай сцяны?
4. Ці мог цар Ашока атрымаць кітайскія шаўковыя тканіны, прывезеныя па Вялікім шаўковым шляху?
5. Ці мог Канфуцый абмеркаваць свае ідэі з Будай?

II. Класіфікацыя паняццяў.

Размяркуйце дасягненні старажытных народаў у адпаведных слупках табліцы. Растлумачце іх значэнне.

Індыя	Кітай	Амерыка
-------	-------	---------

Шахматы, каліграфія, каменныя галовы, лічбы, «Рамаяна», кампас, прыручэнне слана, іголкаўколванне, водаправод і каналізацыя, індуізм, Веды, шоўк, канфуцыянства, баваўняная тканіна, «Махабхарата», іерагліфічная пісьменнасць, цукар, будызм, папера, санскрыт.

III. Запоўніце параўнальную табліцу.

Пытанні для параўнання	Індыя	Кітай	Цывілізацыя альмекаў
Месцазнаходжанне			
Вядомыя правіцелі			
Рэлігіі			
Пісьменнасць			
Дасягненні			

Абмяркуйце вынікі з аднакласнікамі. Зрабіце вывады.

IV. Творчыя заданні.

Выканайце адно з заданняў на выбар і прадстаўце яго аднакласнікам:

1. Прыдумайце некалькі загадак пра вывучаныя вамі цывілізацыі.

2. Самастойна складзіце крыжаванку (не менш за 10 слоў); выкарыстоўвайце паняцці, імёны, назвы рэк і тэрыторый, народаў.

3. Уявіце, што ў вас з'явілася магчымасць напісаць ліст да аднаго з гістарычных дзеячаў вывучаных краін. Каму б вы напісалі? Чаму?

4. Складзіце «Візітную картку» адной з вывучаных вамі цывілізацый. Адлюстрыце яе асаблівасці і ўклад у сусветную культуру.

